

Засадничі принципи державно-громадського управління закладами освіти в умовах самоврядування

*Л. М. Калініна,
доктор педагогічних наук,
професор, вчений секретар, головна наукова
співробітниця відділу економіки та управління
загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України,
Н. І. Лісова,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу економіки
та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України*

У дослідженні систематизовано законодавчо і науково обґрунтовані принципи децентралізації, демократизації, регіоналізації, колегіальності, гласності, відкритості, принципи місцевого самоврядування як концептуальну основу побудови системи державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти на засадах суб'єктної партнерської взаємодії в умовах самоврядування громад.

Принципи є теоретичним складником методології управління, а також слугують для практичної реалізації процесу й механізмів реалізації державно-громадського управління закладами освіти в умовах самоврядування, впровадження механізмів партнерської взаємодії й місцевого самоврядування. Рівнева система державно-громадського управління освітою в умовах самоврядування включає: національний рівень (Міністерство освіти і науки України, міністерства та відомства України, які функційно забезпечують право громадян на якісну освіту європейського гатунку); регіональний рівень (органи обласних державних адміністрацій, управління освіти і науки на рівні областей України); місцевий рівень (органи місцевих державних адміністрацій, управління освіти і науки міських, районних у містах, районних державних адміністрацій, районні відділи освіти, відділи освіти об'єднаних територіальних громад). Процеси самоврядування й самоорганізації територіальних громад й право громадян на їх участь знайшли своє відображення у 2 і 3 статтях Закону України «Про місцеве самоврядування» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>).

Місцеве самоврядування – це гарантоване державою право й реальна здатність територіальної громади – жителів міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України, що зазначено в Законі України «Про місцеве самоврядування», зокрема у статті 4 наведено основні принципи місцевого самоврядування.

Засадничі принципи співробітництва, а також конкретизація законодавчо прийнятих форм співробітництва наведено у першому розділі Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>). У двох документах державної ваги – законах «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про співробітництво територіальних громад» – закладено принципи

(табл.1), на яких базується як місцеве самоврядування, так і співробітництво створених об'єднаних територіальних громад, які реалізуються в процесі державно-громадського управління освітою й закладами ЗСО в умовах самоврядування.

Таблиця 1.

Принципи, що виписані в законах «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про співробітництво територіальних громад»

Принципи	
Закон «Про місцеве самоврядування в Україні»	Закон «Про співробітництво територіальних громад в Україні»
законності	законності
народовладдя	добровільності
гласності	відкритості
колегіальності	прозорості
поєднання місцевих і державних інтересів	взаємної вигоди
виборності	рівноправності учасників
правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності	взаємної відповідальності
підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб	
державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування	
судового захисту прав місцевого самоврядування	

Під принципами державно-громадського управління закладами освіти в умовах самоврядування розуміємо засадничі, теоретично обґрунтовані, законодавчо визначені й практично перевірені положення, що мають об'єктивну природу, відбивають стійкі закономірності й тенденції, тобто причинно-наслідкові зв'язки, притаманні системі управління. Порушення чи недотримання принципів призводить до неефективності державно-громадського управління і руйнування системи, що негативно впливає на усіх суб'єктів освітньої діяльності. Розуміння витоків і походження принципів, їх об'єктивність в управлінні, вміння застосовувати необхідні методи для їх реалізації є нагальною потребою і необхідною передумовою компетентного ефективного управління закладами освіти.

Як свідчать результати опитування керівників різних ієрархічних рівнів, реалізація цих принципів суб'єктами міських громад і новостворених ОТГ, зокрема відділів освіти, дає змогу забезпечити успішне співробітництво на місцевому рівні (72, 6 % респондентів надали ствердну відповідь), а отже, досягати мети освіти, цілей співробітництва, сприяти побудові безпечного середовища, оскільки повномасштабна війна, яку розпочала проти України російська федерація, кардинально змінила життя громади й країни, кожного українця.

До засадничих законодавчо визначених принципів співробітництва під час дослідження обґрунтовано в авторському трактуванні принципи довіри, професіоналізації, етики, рівноправності суб'єктів-партнерів. Як ключовий в державно-громадському управлінні на засадах суб'єктної партнерської взаємодії в умовах самоврядування громад визначено принципи довіри й принципи організаційної партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Система державно-громадського управління закладами освіти на засадах суб'єктної партнерської взаємодії в умовах самоврядування

*Н. І. Лісова,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу економіки та управління
загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України,
Л. М. Калініна,
доктор педагогічних наук,
професор, вчений секретар, головна наукова
співробітниця відділу економіки
та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України,*

Теоретично обґрунтована концептуальна модель системи державно-громадського управління закладом загальної середньої освіти на засадах суб'єктної партнерської взаємодії була впроваджена в систему післядипломної педагогічної освіти Черкаської області зокрема, на курсах підвищення кваліфікації директорів ЗНЗ І-ІІІ ступенів, їх заступників упродовж 2021-2023 років. Авторська система державно-громадського управління закладом загальної середньої освіти на засадах партнерської взаємодії та механізми її реалізації зайшли відображення в змісті модулів програми «Модель Школи культури довіри: вектори розвитку» й програми «Організаційно-методичні основи моніторингу якості освіти як інструменту системи забезпечення якості повної загальної середньої освіти в умовах державно-громадського управління»; Механізми довірчо-партнерської взаємодії в умовах самоврядування розкрито на лекційно/практичних заняттях курсів підвищення кваліфікації для керівників сфери освіти, зокрема «Формування довірчо-партнерської взаємодії у системі освіти територіальних громад», «Розвиток тринарної соціокультурної системи «дитина - школа - громада», «Людиноцентристський розвиток опорної школи на довірчо-партнерських засадах», «Види соціально-педагогічного партнерства».

Розроблено науково-методичний супровід регіональних проєктів «Розвиток зовнішніх оцінювань в умовах самоврядування на довірчо-партнерських засадах» (2021-2022) та «Оцінювання, аналітика й прогнозування якості освіти засобами ІКТ» (2022-2027), програму дистанційного курсу за вибором «Як успішно навчати учнів: дослідження, дидактика та сучасна практика», які впроваджено в освітню